

MAGYAR KÖZÉPKOR

Bátonyi Pál:

A magyarok letelepedése a Kárpát-medencében

Európa történetének egyik – a jelenre is kihatással lévő – jelentős eseménye volt a magyarok letelepedése a Kárpát-medencében. A történetekkel kapcsolatban kevés korabeli forrás maradt fenn, azok is általában ellenséges, sajátos szempontok szerint íródtak. A későbbi korokban leírt összefoglaló műveket, krónikákat is nagyban befolyásolta a világi és keresztény egyházi érdekek kiszolgálása. A magyarok Kárpát-medencében történő letelepedése – véleményem szerint – döntően nem a besenyők nyugatra nyomulásának, hanem egy másik népnek a magyarokhoz való csatlakozásának a következménye. Tanulmányomban csak az ezzel kapcsolatos adatokat dolgoztam fel.

Anonymus „Gesta Ungarorum”-nak nevezett őskrónikájában hosszasan taglalja, hogy Kijev környékén egy általa kunoknak nevezett nép harcolt a magyarok ellen, majd csatlakozva hozzájuk⁵ (2. vérszerződés) családjaikkal együtt velük jöttek Pannóniába és utódaik a mai napig is itt laknak szerte Magyarországon.⁶

Ismeretes, hogy a fehérhorvátnak nevezett nép lakott a Kárpátoktól észak-északkeletre. Ez a nép az avar uralom megszűntével részben egy másik nép befolyása alá került, amit vengernek hívtak. A venger név később a magyarok egyik megnevezése lett nem csak a fehérhorvát utód lengyeleknél, hanem a keleti szlávoknál is. Ugyan ebben az időszakban a nyugat-dunántúli terület határhegye a Német Lajos-féle 860. évi oklevélben „mons uuangariorum marcha” nevet viseli, de már a 791-797 közötti alamann és bajor források is írnak a wangarokról.⁷

Valószínűsíthető tehát, hogy az avarok a belső harcok miatt, valamint a frankok csapataitól, majd a bolgároktól elszenvedett vereségek után 792. és 803. kö-

⁵ Anonymus: *A magyarok cselekedetei.* (Veszprémy László fordítása). Budapest, 1999. pp.: 16-17.

⁶ P. mester, Béla király egykori jegyzője (Anonymus) hét kun vezérről, családjairól és nagy sokaságról ír, akik a magyarok hét vezérének népéhez csatlakoztak, ami közel azonos létszámot jelenthet.

⁷ Kristó Gyula (főszerk.): *Korai magyar történeti lexikon (9-14. század).* Budapest, 1994. p.: 737.

zött elvesztették vezető szerepüket a Kárpát-medencében. Az avar vezetőréteg és népesség többsége kivonult a Kárpát-medencéből és a sík területeket nomád szokás szerint pusztává változtatták.⁸ Az europid típusú avar kori lakosságon belül a keskeny hosszú, valamint a széles rövid koponyájú egyének mintegy fele-fele arányban fordultak elő. A Kelet-Dunántúlon és a Duna-Tisza közén inkább rövid fejű csoportok éltek, akik a honfoglaláskor már nem kimutathatóak, akár csak a mintegy 15%-nyi mongolid és europo-mongolid csoportok. Ugyanakkor a hosszú koponyájú europid népesség még a honfoglalás előtt beköltözött az elhagyott területekre.⁹

A Kárpát-medence területén a lakosság többségét alkotó un. vengerek kisebb bándságai jöttek létre.¹⁰ A vengerek mozgékony csoportjai ugyanakkor a keresztény térítés elől fokozatosan keletre húzódtak és részeik kivonultak a Kárpát-medencéből keletre, mely területet feltehetően Gátcsnak-Gácsnak neveztek.

A Kárpát-medence nyugati szélén élő vengerek többsége is keletre vonult, míg a maradó népesség frank befolyás alá kerülve – már a 804-ben ismert Theodorus¹¹ és a 805-ben megkeresztelkedett Ábrahám kagántól kezdve – keresztény lett.

A későbbi morva terjeszkedéstől¹² azonban e terület északi részén élő lakosság sokat szenvedett és ezért jelentős részüket a papság vezetésével áttelepítették. Az áttelepítés első részében nagyobb csoportokat telepítettek a mai Svájc,¹³ Dél-Németország,¹⁴ Nyugat-Ausztria¹⁵ és Észak-Olaszország¹⁶ területére.

A morvák további keleti irányú előnyomulása miatt a Vág völgyéből is jelentős áttelepülés történt a Rábaközbe.¹⁷ Az ott élő lakosság megéli a magyarok betelepülését, de a morvák elől egyrésztük innen is tovább települt az ausztriai

⁸ Györffy György, Zólyomi Bálint: „A Kárpát-medence és Etelköz képe egy évezred előtt.”

In: Kovács László (szerk.): *Honfoglalás és régészet*. Budapest, 1994. p.: 28.

⁹ Éry Kinga: A Kárpát-medence embertani képe a honfoglalás korában. In: Kovács László (szerk.): *Honfoglalás és régészet*. Budapest, 1994. pp.: 217-218.

¹⁰ Jelentős bándság jött létre például a Nyitra felső folyásánál Bán (Bánovce nad Bebravou, Szlovákia), illetve a Vág mentén Szil (Brestovany, Szlovákia) környékén.

¹¹ Bóna István: „Az avar birodalom végnapjai.” In: Kovács László (szerk.): *Honfoglalás és régészet*. Budapest, 1994. p.: 73.

¹² A morvák a frankok szövetségeseként 822-ben vesznek részt először a frankfurti birodalmi gyűlésen, első ismert fejedelmük, I. Mojmír 833 körül uralkodott.

¹³ Ma Svájcnak több mint 10 ezer Wenger nevű lakosa van, akik elsősorban a Freiburg–Basel–St. Gallen háromszögben élnek és néhány érintett település neve Wangen, Wängi, Wengen, Wengi.

¹⁴ Ma Dél-Németország területén több mint kétezer Wenger nevű lakos él, elsősorban a svájci határ mentén és ott van Wangen, Herdwangen, illetve két Wengen település is.

¹⁵ Ma Ausztriának több mint ezer Wenger nevű lakosa van, valamint Weng, Weng bei Admont, Weng im Innkreis település és Wenger-hegy is megtalálható ott.

¹⁶ Ma Észak-Olaszországban közel száz Wenger nevű lakos van, de néhány család Franciaországban is él.

¹⁷ Két bándság is létrejött a Sopron melletti Bánfalva és Szil-Ruszt (Rust, Ausztria), illetve a Vág és Szil települések közötti Bánhegyi (az 1960-as években beszántották) központtal.

Salzach folyó völgyébe.¹⁸

A bolgárok – akiket a vengerek nándornak neveztek (Magyarnándor, Nándorfehérvár) – 805 körül foglalták el a Kárpát-medence közepét és az ott maradt megtelepült vengereket, onogurokat a hadjárataikban alkalmazták. Eredményesen harcolt a görögök ellen 811-ben a vegry (ogre) nép,¹⁹ míg 836-ban a made-dón hadifoglyok ellen sikertelenül.²⁰

A következő években a bolgárok bizánci és frank háborúit kihasználva a vengerek visszafoglalták a Kárpát-medence középső részét. A venger vezetők közül Baton²¹ neve maradt fenn, akiről Vác városát és valószínűleg Nagybatonyt is elnevezték. Mindezek ismeretében meghatározható az általa vezetett törzs is. A Vata-Bata(Báta)-Pata törzs²² és rokon nemzetségei a Tata, Káta, Máta, Sata, stb. nemzetségek²³ Kelet-Dunántúltól Debrecen—Kolozsvár vonaláig települtek. Jelentős katonai erőt képviseltek, katonailag szervezett településeik láncolatát hozták létre egymástól általában 30-40 km-re. Ezeknek a telepeknek a többsége az alacsonyabb fekvésű vidékeken (Heves, Békés, Bihar=Vihar, Bács) vannak. Jellemzően a települések nevei egyrészt „cs”, valamint „c” (Vatacs=Vacs, Patacs, Baracs=Barcs, Gubacs, Vatacs=Vác, Bugac, stb.), másrészt „nya”, „na” illetve „ny”, „n” (Baranya, Battonya, Tolna, Torna, Bátor, Badacsony, Debrecen, stb.) végződést kap. Utóbbiaknál megfigyelhető, hogy előbb van a „cs”, vagy „c” végződés, mint az „ny”, illetve az „n”. Előfordul a neveknél az „l” végződés is (Csepel, Pécel, Szabolcs, stb.).

¹⁸ Ma itt található Mittersill városa és mellette Waag, Reith, Neidernsill, Kaprun (931-ben Chataprunin), illetve a völgy bejáratánál Oberreit, Unterreit, Wengerberg, Weng települések. A Rábaközben ma is megtalálható Szil (korábban Szill), Vág és Rőjtök település, valamint Rusztnak (Rust, Ausztria) is Szil volt a neve korábban. A népmesék kezdő szavai is utalnak erre az elvándorlásra „az Óperenciás tengeren túl, ahol a kurta farkú malac túr, még azon is túl, volt egyszer egy szegény ember”. Ez azt jelenti, hogy tudták korábban, a Felső-Enns volt a határ, még azon jóval túl éltek a szegény (keresztény) rokonok, akikre emlékezni kell. A történet tehát csak az Ábrahám kagán általi kereszténység felvétele és a magyar honfoglalás közötti időben játszódhatott. Erre a kitelepülésre emlékeztethet az „osztrák sógor” kifejezés is.

¹⁹ „Mitrofán-prológ.” In: Kristó Gyula (szerk.): *A honfoglalás korának írott forrásai*. Szeged, 1995. pp.: 150-151.

²⁰ „György barát Világkrónikájának folytatása.” In: Kristó Gyula (szerk.): *A honfoglalás korának írott forrásai*. Szeged, 1995. pp.: 144-145.

²¹ „...itt található Vác, amely régtől fogva híres város volt, kiváltképpen azért, mert nevét Batontól, a hajdan híres férfitől kapta, aki egykor a pannonok felett uralkodott...” írta Petrus Ransanus: *A magyarok történetének rövid foglalata*. (Blazovich László és Sz. Galántai Erzsébet fordítása). Budapest, 1999. p.: 37.

²² Nevüket viselő településeik: Kolozspata (Pata, Románia), Vattaháza (elpusztult), Vatasomlyó-Szilágysomlyó (Șimleu Silvaniei, Románia), Battonya, Batta (Bata, Románia), Patacs, Patapoklos, Báta, Báticaszék, Dunapataj, Pusztavacs, Vattacsanak (elpusztult), Százhalombatta, Vác, Batta-Bát (Bátovce, Szlovákia), Bataháza-Ajnácskő (Hajnácska, Szlovákia), Nagybatony, Gyöngyöspata, Vatta, stb.

²³ E nemzetség nevek hasonló hangzásúak, mint a nagy folyók (Duna, Tisza, Dráva, Száva, Rába, stb.) és a nagy hegyek (Tátra, Fáttra, Mátra) nevei.

A vengerektől északra (Visegrád, Nógrád, Gömör)²⁴ és délre (Csongrád, Krassó, Brassó) bolgár és bolgár-szláv lakosság maradt helyben. A Kárpát-medence északkeleti sarka az onogur Ugg, Ung, Ugocsa²⁵ törzs területe lehetett, míg a sóvidék a bihari Széktől a kolozsi Széken keresztül Székelyudvarhelyig a székelyek kezén volt.²⁶ A bolgárok a déli részeken és a sóvidéken megtartották befolyásukat. A Baton vezette vengerek szervezték meg a mai megyék többségét is. Véleményem szerint ekkor jelölték ki Visegrád, Nógrád, Gömör, Torna, Heves, Bihar, Békés, Csongrád, Bács, Csolt-Solt, Pest, Pilis, Fejér, Tolna, Baranya megye területét, illetve lehetett Báta, Káta, Tata megye és a gypükön Bakony, Somogy, Szilágy, Nyír megye. A morvák további előnyomulását a Bánhida melletti nagy jelentőségű csatában állították meg a vengerek.²⁷ A jelentős győzelem után a Nyugat-Dunántúlt gypüként alkalmazták, ezért új települések nem jöttek létre ezen a területen.

A vengerek csoportjai azonban a Kárpát-medencétől keletre megtartották területeiket is, ahol szövetséget kötöttek Álmos többségében nem magyar nyelvű népével²⁸ és feltehetően a házassági kapcsolatot is tartalmazó szerződés eredményeképpen született Szabolcs. A magyarok 962-től tehát szabadon mehettek át a szövetségük által ellenőrzött Kárpát-medencén. A későbbiekben a vengerek a 2. vérszerződéssel felvették a magyar nevet és fejedelmül kapták a főfejedelem Álmos kende fiát,²⁹ Árpádot. A Kárpát-medence megfelelő felderítése után a venger vezérek javaslatára szervezték meg Álmos, Kurszán, Árpád és Szabolcs vezetésével a magyar törzsek betelepítését, a „Honfoglalást”.

A kettős fejedelemség fennállása értelmében 895 és 896 közötti időszakban a Vereckei-hágón az Árpád vezette vengerek mellett Kurszán gyula magyar népe, illetve fehérhorvátok és ruszok vonultak be a Kárpát-medencébe. Az erdélyi szorosokon Álmos vonult be a magyarok többségével, míg mögötte a hátvédet Szabolcs csapatai alkották. A bevonulás biztonságát nem csak a ruszokkal kötött béke, hanem a besenyőkkel kötött titkos szerződés is biztosította.³⁰ Ez utóbbi ér-

²⁴ Belitzky János (szerk.): *Nógrád megye története I. 896-1848*. Salgótarján, 1972. p.: 16.

²⁵ Ez a törzs valószínűleg az onogurok leszármazottai, akik nevéből alakították ki a magyarok nevét a nyugati nemzetek.

²⁶ A székelyek neve kapcsolatba lehet a szik (só) szóval, mert a kolozsi Szék nevét ma is Sziknek ejtik és először latinul „siculi” néven írnak róluk.

²⁷ Kézai Simon: *Gesta Hungarorum* című történelmi művében Szvatopluk fejedelem legyőzéséről ír, aki azonban a honfoglaláskor már nem él. A morvák sok kegyetlenkedése utáni sikeres megállításának és Nyugat-Dunántúlról való kiűzésük emlékezte a vengerek bánhidai győzelmének emlékekén maradhatott fenn.

²⁸ László Gyula: *Árpád népe*. Budapest, 1988. pp.: 36-37.

²⁹ Dümmerth Dezső: *Álmos, az áldozat*. Budapest, 1986. pp.: 34-36.

³⁰ A szövetség létét valószínűsíti, hogy a besenyők betelepültek a magyarok és bolgárok közé, közös hadjáratokban vettek részt és további részeik települtek a magyarok közé. A magyarok kisebb temetőjét is megtalálták a besenyők között az Ingul folyó mellett. Fodor István: „Leletek Magna Hungáriától Etelközig.” In: Kovács László (szerk.): *Honfoglalás és régészet*. Budapest, 1994. p.: 55.

telmében Szatmár besenyő vezér és kísérete csatlakozott a magyarokhoz, míg egy Vata (Bata) és kísérete besenyő törzs vezetője lett.³¹ A legnehezebb feladata – a bizánci szövetségben – a bolgárokat semlegesítő csapatoknak volt, biztosításukra a Déli-Kárpátokat és a Havasalföldet a venger csapatok szállták meg. Ezeket a feladatokat a 20 ezer főre becsült magyar sereg nem tudta volna megoldani, azonban a venger néppel egyesülve – csak kisebb veszteséget szenvedve – sikeresen megszállták a Kárpát-medencét a Garam—Balaton vonalig. A bevonuló magyarok, tehát szövetségeseikként vonultak be, ezért általában külön településeket hoztak létre, ugyanakkor a venger név használata a 2. vérszerződés értelmében tilos lett.³² A székelyek csatlakoztak a magyar szövetséghez, míg a Déli-Kárpátok mentén gyepűt hoztak létre.

Az Erdélyben elhunyt Álmos helyett Árpád lett a főfejedelem,³³ de ő és Kurszán is a Duna mellé telepedett le, míg Szabolcs a keleti részen. Szabolcs jelentőségét bizonyítja, hogy vele maradt a magyar nép nevének két alkotó elemét hordozó nemzetség a Magy és az Ar (Nagyar és Kisar).³⁴ Szabolcsnak hamarosan az Ugg, Ung vezetők lázadását kellett levernie, majd területeikre az Aba (Abaúj) és Vata (Bél, SÁta) törzsbeliek mellett székelyeket (Szepsi) is telepített.

A magyarok 899-ben birtokba veszik a Dunától délre (Nyugat-Dunántúl) eső területeket, majd 902-ben megdöntik a morvák uralmát is. A Kárpát-medencét teljesen a birtokukba veszik a magyarok, de az osztrák és szlovák történészek adatai szerint új települések – a Duna mente kivételével – ekkor sem jönnek létre.³⁵ A frankok újból birtokolni szerették volna az avaroktól elfoglalt területeket, ezért béketárgyalást színlelve előbb megölték Kurszán gyulát, majd hadjáratot indítottak.

Árpád és fiai, valamint Szabolcs a nomád hagyományok szerint megszervezték a csatlakozott népeket és a legyőzött morvákat is. Nagy gondot fordítottak a felderítésre is és a nyugati vengerek, illetve a morvák révén értesülhettek a német csapat összevonásáról. Egyes bajor vezetők szimpátiájára is számíthattak, ismert, hogy korábban az avarok szövetségese volt Tasilo bajor gróf. Gyermeke Lajos keleti frank király és csapatainak tevékenységét a német krónikák és évkönyvek adataiból többen feldolgozták,³⁶ a magyarok tevékenységére azonban

³¹ Padányi Viktor: *Dentu-Magyarica*. Veszprém, 1989. p.: 440.

³² A Kárpát-medencében csak egy Wengertskirch település név ismert, azt is Fehér vármegyében a „szászok” használták a magyar Vingárd neveként.

³³ Az Árpád-ház azért kaphatta Árpádról a nevét, mert Álmos másik (venger) feleségétől született Szabolcs.

³⁴ Szabolcs lett a kék kend törzs vezetője és ő hozzá kötődik Szatmár besenyőinek telepítése a keleti végeken. Szatmár és Sur nemzetségének részei Árpád területére is települtek Szakmár (MOL DL10248) és Surna-Csorna (Öregcsertő része) településen.

³⁵ Elhangzott az „Árpád emlékezete” című tudományos konferencián Langó Péter előadásában 2007. 11. 13-án.

³⁶ Veszprémy László: „Aventinus híradása a magyarok 907. évi győzelméről.” *Történelmi Szemle* 2007/1. Négyesi Lajos: „A pozsonyi csata (907. július 4.)” In: Hermann Róbert (szerk.): *Fegyvert s vitézt...* Budapest, 2003.

csak következtetni tudunk.

Árpád és fiai Duna-menti csapatait Pozsony környékén vonták össze, míg Szabolcs Tisza-menti csapatai a hagyományok szerint a Zagyva-völgyében Pásztó környékén gyülekeztek.³⁷ A német csapatok 907. június 7-ei indulását a mintegy 270 km-re lévő Pozsony környéki csapatok vezetése napokon belül megtudhatta, így az ugyancsak 270 km távolságban lévő Szabolcs vezette csapatok, kihasználva a tapasztalt, nagy létszámú lovasság előnyeit, időben egyesülni tudtak Árpád csapataival. Ellenséges területen 30-40 km/nap a magyar főszereg menetteljesítménye, a felderítőké 75 km/nap,³⁸ azonban saját területen a csapatok 100 km/nap menetteljesítményre is képesek voltak.³⁹ A magyar csapatok taktikájának lényege az lehetett, hogy a Dunán a bánok egy ideiglenes hajóhidat építenek, mely biztosítja a csapatok mozgását a két part között.⁴⁰ A terv a meglepetésen és az ellenség részenkénti megsemmisítésén alapult, ugyanakkor figyelembe vették azt is, hogy a hagyományos „felperzselt föld” nomád taktika az avarok és a frankok közötti háborúban nem vezetett eredményre.

A felderítés során pontosan megállapították a Duna északi és déli partján felvonuló seregek mozgását, illetve a hajóhad tevékenységét. Minden erővel megakadályozták a felépített hajóhid felderítését és a két parton haladó csapatok összeköttetését, illetve mozgásuk összehangolását. A Duna déli partján haladó csapatokat semmisítették meg először, majd az éjszaka a hajóhídon átkelve az északi parton lévő csapatokat semmisítették meg. A továbbiakban a két partról a hajóhadat támadták meg és az ellenséget üldözve Gyermek Lajos tartalék csapatait is szétverték. A győztes hadjárat eredményeképpen, visszaállították az avarok nyugati határát a Felső-Enns mentén. A magyar vezetés nagy áldozatokat szenvedett, így Árpád fiai a kiskorú Zoltán kivételével a harcban elesetek, majd hamarosan Árpád fejedelem is elhunyt.

Szabolcs és Zoltán a tanácsadók javaslatára elrendelte a Kárpát-medence nyugati területeinek betelepítését és a Bécsi erdő, illetve Felső-Enns közötti gyepű kiépítését. A telepítés során a magyarok hét törzséből települtek Csallóközkürt (Ohrady, Szlovákia), Nyékvárkony (Vrakúň, Szlovákia), Nagymegyer (Vel'ký Meder, Szlovákia), Nagykeszi (Vel'ké Kosihy, Szlovákia), Gyarmat, Várkesző, Újkér, stb. területére. A Vata törzs többek között települt Vajasvata (Maslovce, Szlovákia), Bélvata (Vojtechovce, Szlovákia), Vatta-Súr (Valtov Šúr, Szlovákia),⁴¹ Patafalva (Poppendorf im Burgerland, Ausztria), Kis-

³⁷ Belitzky János (szerk.): *Nógrád megye története I. 896-1848*. Salgótarján, 1972. p.: 19.

³⁸ Vörös István: „A magyarok hadi ménjei és igavonói az írott források és a régészeti leletek alapján.” In: Veszprémy László (szerk.): *Honfoglaló őseink*. Budapest, 1996. p.: 133.

³⁹ Nagy Kálmán: *A honfoglalás korának hadtörténete*. Budapest, 2007. p.: 75.

⁴⁰ A nyugatról támadó morvák megkerülésére az un. keresztény vengerek déli irányba a Dunán átkelve települtek nyugatra, így a maradó lakosság többször építhetett hajóhidat az áttelepülés segítésére.

⁴¹ Bélvata lakossága neve szerint valószínűleg a Beli-hegység körüli Bél nemzetségből a békési Vatak révén települt, amit megerősít a közeli Béke (Mierovo, Szlovákia) település is.

tata-Szil területére. Jelentős besenyő települések is létesültek Surna-Csorna, Hegysúr (Hrubý Šúr, Szlovákia), Osl,⁴² stb. területén. Székely települések hálózatát is kiépítették a gyepű mentén Székelyfalva (Sekule, Szlovákia), Lajtaszék (Stotzing, Ausztria), stb., onogurokat telepítettek Ung=Und, Ugod, Ugocsa, stb., valamint ruszokat telepítettek Oroszvár (Rusovce, Szlovákia) területére.⁴³ A 907. évi győzelem biztosította a Kárpát-medencében a magyar törzsszövetség letelepedését és az egységes magyar nép kialakításának békés feltételeit. Ezzel megteremtve a magyarság megmaradását Európa közepén.

A genetikai kutatások szerint a késő avar kori népesség és az Árpád-kori népesség hasonlósága kimutatható, míg a klasszikus honfoglalók nagy része nem hozható morfológiai kapcsolatba velük.⁴⁴ A legközelebbi rokonainknak ezért a több mint 1100 éve nyugatra telepített és német nyelvűvé vált, magukat vengnek, vangnak⁴⁵, családnevüket „Wenger”-nek a mai napig megőrző népesség tekinthető.

Vajasvata-Vajasvata lakossága a Vajas folyó mellől települt, mert ebben az időszakban a Vajas folyó Dunapatajtól délre ágazott ki a Dunából.

⁴² E nemzetségek több tagja is a későbbiek során a Szatmár nevet viselte, így 1239-ben az Osl nembeli Szatmár fia Miklós szerepel egy damonyai birtok adományon. Belitzky János: *Sopron vármegye története*. Budapest, 1938. pp.: 380-399.

⁴³ Szabolcs telepítési politikáját jól mutatja a Vata, a Bél és az Ugg nemzetségek közötti kapcsolatok. Az onogur vezetők lázadása után a Vaták vezetésével a Beli hegység körül élő Bél nemzetségből telepítenek a Bükk hegység nyugati területén élő Ugg nemzetségre (Bélapátfalva, Mónosbél). A 907. évi győzelem után telepítés történhetett innen Bakonybélbe, ugyanakkor települhetnek a közeli Ugodra is. A rokoni kapcsolatok ismeretét mutatja a kereszténység felvétele után is, hogy a rábaközi Szil vámját nem a közeli besenyő eredetű Surna-Csorna prépostság kapja, hanem a bakonybéli apátság. (Főapátsági Levéltár, Pannonhalma, 1086. „Zilu”, 1230. „Zyl”.)

⁴⁴ Raskó István: „Uraliak voltunk.” *Élet és Tudomány* 2007/47. Mende Balázs Gusztáv: „Archeogenetika és a honfoglaláskor népességtörténete; új módszerek – régi problémák.” *Magyar Tudomány* 2008/10. p.: 1193.

⁴⁵ A „Honfoglalás” előtt nyugatra telepített Kárpát-medencei lakosság település neveiben döntően a ’weng’, ’wang’ megnevezést használja.